

**RAITIS.FI -LEHDEN VASTAANOTTO MÄÄRITELLYSSÄ
LUKIJAKUNNASSA**

Pasi Jantunen
Opinnäytetyö, kevät 2012
Diakonia-
ammattikorkeakoulu,
Diak Etelä, Järvenpää
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK)

TIIVISTELMÄ

Pasi Jantunen. Raitis.fi -lehden vastaanotto määritellyssä lukijakunnassa. Järvenpää, kevät 2012, 33 sivua. Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Järvenpää. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionimi (AMK).

Opinnäytetyön tavoite oli tutkia Raittiuden Ystävien Raitis.fi -lehden vastaanottoa vaikeasti asutettavien päihteidenkäyttäjien sekä päihteidenkäyttäjien kanssa toimivien ammattilaisten keskuudessa. Tämän lisäksi olen työssäni tuonut esille päihteiden käyttöön liittyviä arvoja ja malleja, jotka ohjaavat henkilöiden toimintaa raittiusjärjestötoiminnassa, päihdehuollon ammattilaisuuden kentällä ja päihteiden käytössä.

Tutkimus oli haastatteluun perustuva vastaanottotutkimus, johon oli valittu kaksi toisistaan eroavaa ryhmää päihdehuollon kentältä. Ryhmä 1 koostui päihdehuollon kentällä toimivista ammattilaisista ja ryhmä 2 vaikeasti asutettavista päihteidenkäyttäjistä. Ennen haastattelua ryhmällä oli mahdollisuus tutustua vapaasti useisiin Raitis.fi -lehden kappaleisiin eri vuosilta. Haastattelut toteutettiin ryhmähaastatteluina, ja haastatteluissa pyrittiin selvittämään sitä, millaisena haastateltavat kokevat lehden ja mitä mieltä he ovat sen sisällöstä.

Tutkimuksessa selvisi, että molempia ryhmiä vaivaannutti lehden ja julkaisevan yhdistyksen nimi. Sana "raittius" koettiin vanhanaikaisena, leimaavana ja ehdottomana. Samoin lehden ulkoasua pidettiin vanhanaikaisena. Alan ammattilaisista koostuva ryhmä piti lehden sisältöä ja artikkeleita pääosin hyvinä ja mielenkiintoisina, mutta kukaan heistä ei ollut kuullut lehdestä aiemmin, vaikka järjestönä Raittiuden Ystävät tunnettiin. Päihteidenkäyttäjistä koostuva ryhmä suhtautui lehteen pääosin propagandana ja lehden vastaanotto millään tavalla oli suurel-le osalle heistä vaikeaa. Tätä alan ammattilaisista koostuva ryhmä se-

litti siten, että kroonisen päihteidenkäyttäjän on vaikea tarttua, ottaa vastaan ja ymmärtää tavalliseen elämään kuuluvia asioita, koska he elävät vahvasti omassa alakulttuurisessa maailmassaan.

Asiasanat: Raitis.fi -lehti, Raittiuden Ystävät, raittius, alkoholi, päihteidenkäyttäjä, vastaanottotutkimus.

ABSTRACT

Jantunen, Pasi. Reception of Raitis.fi magazine , 33 pages. Language: Finnish, Järvenpää, Spring 2012

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services.

The aim of this study was to examine how substance abusers and professionals who work with them see the magazine Raitis.fi, which is published by Raittiuden Ystävät (Friends of Tolerance). In addition, I pointed out in my work substance use patterns and values that guide the activities of the temperance people in their work.

Two groups were interviewed. One consisted of professionals and the other consisted of substance abusers who had also housing problems. The study showed that the both research groups did not like the name of the magazine. Word "abstinence" was seen as old-fashioned, stigmatizing and absolute. Professionals found the content and articles good and interesting, but the alcoholics thought that the magazine is full of propaganda and reading the magazine was difficult for them.

Keywords: Raitis.fi , Raittiuden Ystävät, alcoholic, abstinence

SISÄLLYS

1. OPINÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	6
2. PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN LIITTYVIÄ ARVOJA JA MALLEJA	7
2.1 Raittius arvona	7
2.2 Alkoholien kohtuukäyttö ja liberaali alkoholipolitiikka	9
2.3 Alkoholismi ja sen alakulttuurisuus	14
2.3.1 Vaikeasti asutettavat päihteidenkäyttäjät	15
2.3.2 Asunto ensin –periaate	16
3. RAITTIUDEN YSTÄVÄT R.Y.	19
4. RAITIS.FI -LEHTI	21
5. RAITIS.FI -LEHDEN VASTAANOTTOTUTKIMUS	22
5.1 Tutkimusryhmät	23
5.2 Ryhmä 1, haastattelun tulokset	23
5.3 Ryhmä 2, haastattelun tulokset	27
6. TUTKIMUKSEN YHTEENVETO JA POHDINNAT	29
7. LÄHTEET	32

1. OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

Tämän opinnäytetyön prosessointi sai alkunsa keväällä 2011 kun huomasi Raittiuden Ystävien etsivän jäsenlehdelleen Raitis.fi tutkimuksen tekijää opinnäytetyötietokannassa. Raittiuden Ystävät halusi kehittää lehteään ja saada selville, mitä mieltä yhdistyksen ulkopuoliset henkilöt ovat heidän jäsenlehdestään ja sen, sosisiko lehti laajempaan levitykseen jäsenistön ulkopuolelle. Otin yhteyttä Raittiuden Ystävien silloiseen puheenjohtajaan Jaakko Nikulaan ja tapasimme Helsingissä asian tiimoilta kaksi kertaa, keväällä 2011 ja syksyllä 2011.

Raitis.fi -lehti on yksi viestinnän väline Raittiuden Ystävien tiedottamisessa, ajankohtaisten raittius- ja päihdeasioiden esiin tuomisessa ja yhdistystoiminnassa. Koska lehdestä oli jo tehty keväällä 2011 lukija-tutkimus, päädyin, keskusteltuani asiasta Nikulan ja ohjaavan opettajan kanssa, määrittämään tutkimuksen lähtökohtia vastaanottotutkimuksen suuntaan ja otin tutkimuksen kohteeksi vain marginaaliryhmiä jäsenistön ulkopuolelta. Tutkimukseni antaa tietoa Raittiuden Ystäville siitä minkälaisena päihdehuollon kentällä toimivat päihdealan ammattilaiset ja vaikeasti asutettavat päihteiden käyttäjät näkevät Raitis.fi -lehden.

Lähtökohtana tässä tutkimuksessa käytän vastaanottotutkimuksen perusteita, minkä lisäksi kerron yleisesti päihteiden käyttöön liittyvistä arvoista ja malleista kuten raittiudesta, alkoholin kohtuukäytöstä ja alkoholismista. Lisäksi syvennän tätä tietoa kertomalla toiseen tutkimusryhmään kuuluvasta alakulttuurisesta, vaikeasti asutettavien päihteiden käyttäjien ryhmästä.

Päihteiden käyttö suomalaisessa yhteiskunnassa on yksi syy siihen, miksi raittiusjärjestöt ovat aloittaneet toimintansa Suomessa. Raittiuden Ystävät on yksi näistä laissakin määritellyistä raittiusjärjestöistä ja Raittiuden Ystävien julkaisema lehti Raitis.fi on heidän jäsenlehtensä. Työssäni kerron myös lyhyesti Raittiuden Ystäväistä sekä heidän jäsenlehdestään.

2. PÄIHTEIDEN KÄYTTÖÖN LIITTYVIÄ ARVOJA JA MALLEJA

Arvot ovat valintoja ohjaavia päämääriä ja ne toteutuvat vasta valintatilanteessa. Arvot edustavat henkilölle ja yhteisölle pysyvyyttä ja ne perustuvat tärkeimpiin ihmisyyhteisöjä koossapitäviin tekijöihin. Arvot ovat henkilölle henkilökohtaisia uskomuksia ja ne perustuvat tarpeisiin, joita voivat olla niin biologiset- kuin sosiaaliset tarpeet. (Puohinemi, 1993)

Seuraavassa esittelen kolme erilaista arvomaailmaa ja mallia, jotka ohjaavat henkilöiden toimintaa suhteessa alkoholiin ja päihteiden käyttöön. Nämä arvot voivat olla esimerkiksi suomalaisen alkoholipolitiikan, raittiusjärjestötoiminnan ja valtion, kuntien ja kolmannensektorin järjestämän ammattimaisen päihdehuollon sekä päihteidenkäyttäjien arvomaailman taustalla.

2.1 Raittius arvona

Raittiuden voi määritellä monella tavalla. Winterin (2004, 17) mukaan raittiuden määritelmä on suhteellinen ja siinä on vaihtelua usean eri tekijän mukaan. Määritelmä voi vaihdella myös eri kulttuurien välillä. Winterin mukaan joissakin kulttuureissa raittius on sellaista mihin ei sovi alkoholin nauttimista vähäistäkään määrää, kun taas jossain toisessa kulttuurissa alkoholinkäytöksi lasketaan vain jonkin tietyn alkoholilaadun juominen. Raittiuden Ystävien puheenjohtajan Jaakko Nikulan (puheenjohtajuus on päättynyt vuoden 2011 loppuun) mukaan hän määrittelee raittiuden niin sanotuksi täysraittiudeksi, mikä käsittää sen että alkoholia ei käytetä lainkaan. Tämä Nikulan määritelmä raittiudesta on varmaan paljolti myös sama kuin osan suomalaisen yhteiskunnan jäsenten mielipiteestä suhteessa sanaan ”raittius”. Sana ”raittius” liitetään suomalaisessa yhteiskunnassa mitä yleisimmin vain alkoholiin, eikä sitä mielletä niin hyvin muiden päihteiden käytön yhteydessä. Vai miltä kuulostaisi omassa korvassa miellelyhtymä ”raitis” tupakoitsija tai ”raitis” huumeidenkäyttäjä.

Joillekin henkilöille raittius on myös elämäntapa-arvo. Päivittäinen elämä on alkoholivapaata oman käytön osalta ja usein elämäntaparaitis myös välttää tilanteita ja paikkoja joissa alkoholia nautitaan.

Tällöin raittius elämäntapana on oma henkilökohtainen arvo ja valinta, ja se poikkeaa suomalaisen yhteiskunnan valtaviiran liberaalimmasta suhteesta alkoholiin. Winterin (2004, 17) mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa liiallinen alkoholin käyttö voi olla sivistymätöntä ja ”pahaa”, mutta toisaalta täydellinen raittius ei ole hyvä asia. Winterin mukaan alkoholin käytöllä on ollut ja on edelleen suuri merkitys suomalaisille. Tästä johtuu se, että nykyinen liberaali suhtautuminen alkoholiin voi lisätä halukkuutta raittiuteen tai päinvastoin. ”Viime vuosikymmeninä alkoholin käyttö on tullut niin hyväksytyksi ja tavalliseksi, että raittius on muuttunut erottelevaksi tekijäksi niin, että raitis joutuu selittelemään juomattomuuttaan” (Mäkelä ym. 2010, 178). Tämän selittelytarpeen on huomannut varmaan jokainen, joka on käynyt jossakin juhlatilaisuudessa missä on tarjoiltu alkoholia esimerkiksi onnittelumaljana; helpon henkilö, joka ei ole halunnut nauttia alkoholia, on päässyt selittelytilanteessa jos on tokaissut ”tuln autolla” tai muuta vastaavaa.

Raittiista henkilöstä puhuttaessa voidaan asia ymmärtää raittiina henkilönä tai henkilön raittiina olemisena. Henkilö voi olla raittiina joitakin aikoja tai hän voi olla absolutisti, millä tarkoitetaan elinikäistä raittiutta. Aikaisemmin raittiudella tarkoitettiin usein elinikäistä raittiutta. Tämän päivän tutkimuksissa on otettu usein se linja että henkilöä voidaan kutsua raittiiksi jos hän ei ole käyttänyt alkoholia viimeisen 12 kuukauden kuluessa lainkaan. (Winter 2004, 18.)

Raittiutta ihmiset perustelevat monilla syillä. Yleisimmin sitä perustellaan moraalisenä elämäntapavalintana tai raittiuden eduilla. Myös oma hyvinvointi ja terveys ovat perusteluina melko yleisiä. Omaan terveyteen ja hyvinvointiin liittyvät arvot ja tätä kautta perustelut raittiudesta lisääntyvät yleensä iän myötä. (Mäkelä ym. 2010, 189.)

Raittius myös yhdistää ihmisiä. Suomessa toimii useita raittiusjärjestöjä, joiden tarkoituksena osaltaan on osallistua arvokeskusteluun päih-

depolitiikan osalta. Yksi vanhimmista raittiusjärjestöistä on valtakunnallisesti vaikuttava Raittiuden Ystävät r.y. , joka jo arvopohjaltaan odottaa jäsenkunnaltaan täysraittiutta. Kannatusjäseneksi Raittiuden Ystäviin voidaan toki ottaa henkilöitä, jotka käyttävät alkoholia, mutta täysjäsenyyteen heillä ei ole mahdollisuuksia.

Tietokoneen käytön ja internetin vallatessa yhä enemmän tilaa ihmisten arjessa on raittiusaate levinnyt myös internettiin. Raittiuteen ja alkoholinkäytön ja alkoholiongelmien vähentämiseen liittyviä sivustoja tehty yhä enenevässä määrin. Tällaisia sivustoja ovat muun muassa -raittius.net- , -päihdelinkki-, raitis.fi -sivustot ja a-klinikan sivustot. Internetistä löytyy näiden lisäksi vielä lukemattomia määriä vastaavalaisia sivustoja sekä keskustelupalstoja, joilla voi esimerkiksi hakea vertaistukea pyrkimyksissä raittiuteen tai pyrkimyksissä raittiuden ylläpitämiseksi.

2.2 Alkoholin kohtuukäyttö ja liberaali alkoholipolitiikka

Alkoholin kohtuukäytön voi määritellä esimerkiksi niin että kohtuukäyttäjä käyttää alkoholia vain sellaisia määriä, että siitä ei ole haittaa terveydellisesti eikä sosiaalisesti missään tilanteessa. Kohtuukäytön määrälliset rajat ovat kuitenkin nousseet liberaalimman alkoholipolitiikan seurauksena ja elävät ajan mukana. Liberaalisti alkoholin käyttöön suhtautuva henkilö saattaa tänä päivänä, jopa edellä määritellystä huolimatta, hyväksyä kohtuukäytönkin aiheuttavan joitakin terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia. Kohtuukäytön määrittelyyn vaikuttavat siis suuresti myös määrittelijän omat alkoholin käyttöön liittyvät arvot ja mallit.

Suomalainen alkoholipolitiikka oli 1800-luvun alkupuolella vielä sidoksissa talonpoikien kotitarvepoltoon. Kotitarvepolton asema oli turvattu valtiopäivien antamalla viina-asetuksella ja sitä voitiin muuttaa ainoastaan valtiopäivien uudella päätöksellä. (Ahonen 2003, 16.) Tästä on pitkä matka nykypäivään ja paljon on tapahtunut tässä välissä, esimerkiksi kieltolain- tai viinakorttien aika puhumattakaan keskioluen va-

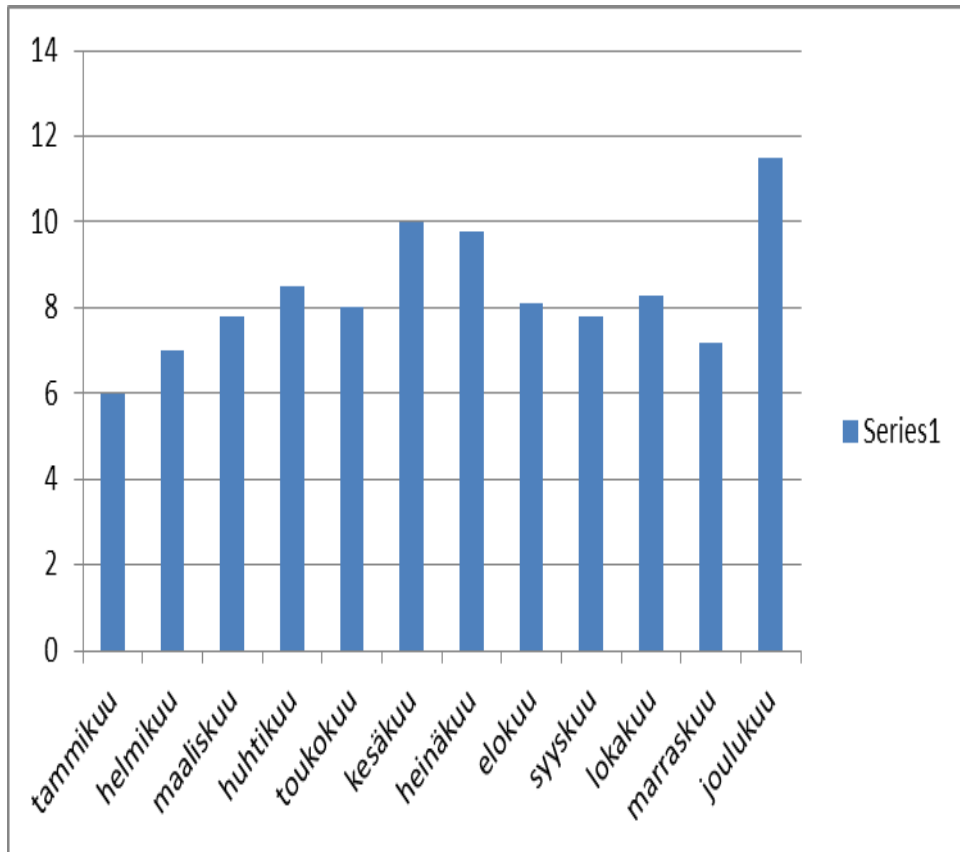
pautumisesta lähikauppoihin ja marketteihin. Keskioluen vapautumisesta alkanutta alkoholikulttuurin kautta onkin kutsuttu erityiseksi oluen kaudeksi suomalaisessa alkoholikulttuurissa (Kilpiö ym. 2006, 11).

Vuodesta 1932 suomalaiseen juomatapaan on liittynyt valtion monopoliyhtiön valvonta. Se on luonut puitteet yhteiskuntakeskustelulle ja sitä kautta muokannut sosiaali- ja terveydenhuoltoa, keskustelua raittiudesta, ja niin mediaa kuin koti- ja ravintolaelämää. (Suomalaisen juomatavan salaisuus 1992, 11). Kuitenkin vasta viime vuosikymmeninä suomalaisten nauttiman alkoholin keskimääräinen määrä on kasvanut erittäin voimakkaasti, jopa kolminkertaiseksi viimeisen neljänkymmenen vuoden aikana (Mäkelä ym. 2010, 39).

Tämä nautitun alkoholimäärän kasvu on helppo havaita jos itse on ollut täysi-ikäinen ison osan tuosta ajasta, tai vertaa tämän päivän alkoholin käyttötapoja esimerkiksi omiin vanhempiinsa. Mikä sitten on loppujen lopuksi muuttunut? Mäkelän (Mäkelä ym. 2010, 39) mukaan yksi ydinkysymyksistä on keiden alkoholin käyttö on muuttunut. Historian kirjoista, vanhoista elokuvista tai omista kokemuksista voi päätellä, että aiemmin alkoholi ja sen käyttö kuului pääosin vain aikuisille miehille. Tästä aikuisten miesten porukasta suurin osa kuului työväestöön. Tänä päivänä kävellessään suomalaisen kaupungin kävelykadulla kesäisenä päivänä voi havaita sinne ilmestyneen suuren määrän kesäterasseja, joita ei vielä joitakin vuosikymmeniä sitten ollut lainkaan. Samoin lyhyellä vilkaisulla terassille voi havaita, että terassilla istuu yhtälailla nuoria naisia kuin muutakin väestöä alkoholia nauttien, ja juuri naisten ja nuorten naisten juominen on viime vuosikymmeninä lisääntynyt rajusti oman havaintoni mukaan. Tätä havaintoa tukevat myös useat asiasta tehdyt tutkimukset. Vuonna 2005 18-vuotta vanhoista tytöistä ilmoitti 35 prosenttia käyttävänsä alkoholia vähintään kerran viikossa, kun luku 1983 oli vain 15 prosenttia (Päihdetilastollinen vuosikirja 2006). Österbergin ja Mäkelän mukaan (Mäkelä ym. 2009) 1960-luvun lopulle alkoholinkulutus oli Suomessa lähes pelkästään miesten varassa. Nykyään alkoholijuomia viimeksi kuluneen vuoden aikana on käyttänyt noin 90 prosenttia aikuisikäisistä naisista. Tämä osuus vastaa alkoholia käyttävien miesten osuutta.

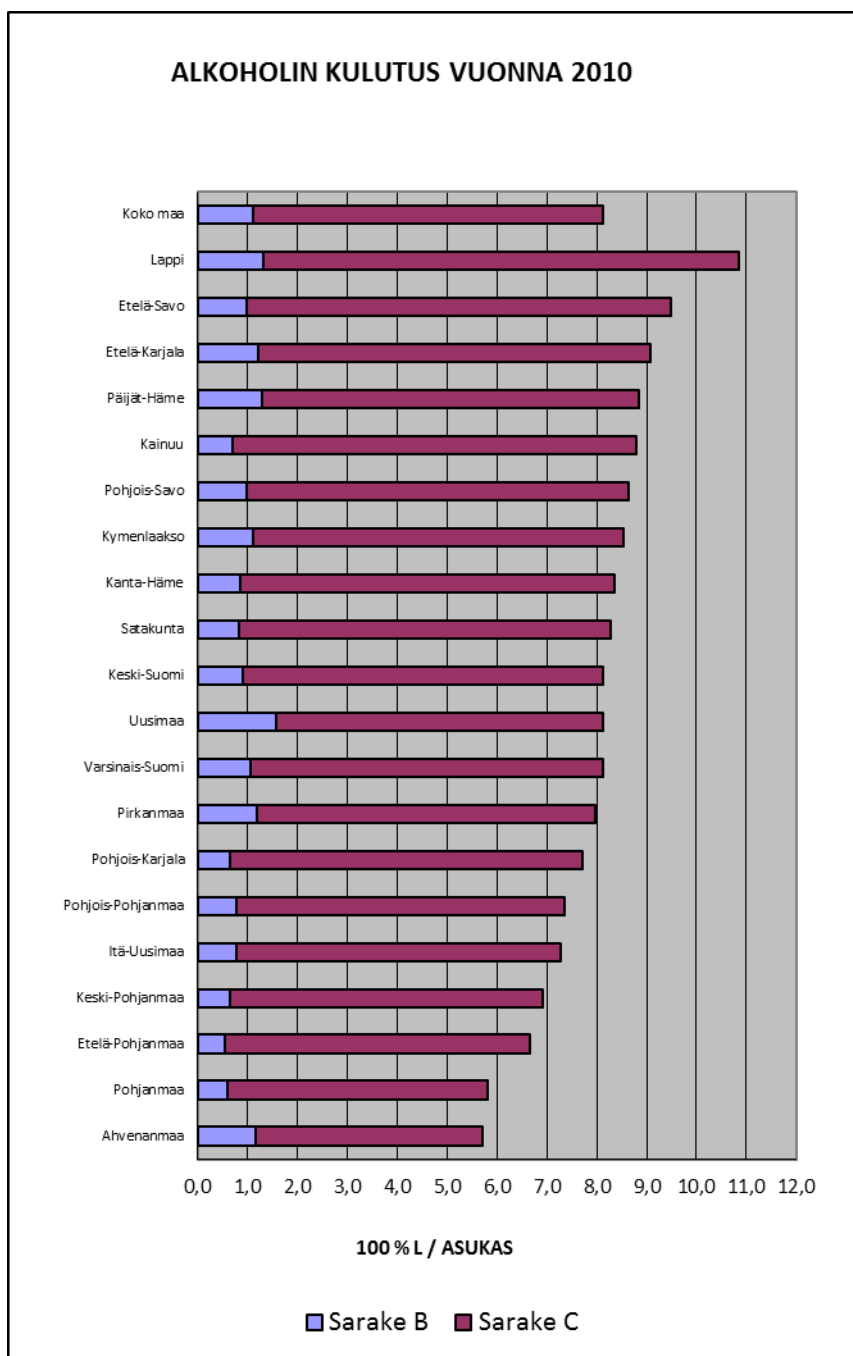
Päihteidenkäyttö aiheuttaa monenlaisia haittoja ja ongelmia. Haitat päihteiden käytöstä eivät kohdistu pelkästään käyttäjään vaan näistä haitoista kärsivät myös käyttäjän lähiympäristö, muut ihmiset sekä yhteiskunta (Kyllönen 2011, 17). Risto Kuisma kuvaa kirjassaan näitä alkoholismien ja lääkkeiden liikkakäytön itselle ja ympäristölle tuomia ongelmia ”helvetiksi” ja ”mustaksi murheen laaksoksi” ja suhdettaan alkoholiin viha-rakkaussuhteeksi (Kuisma 1995, 11-15). Kuisman oma-kohtaiset kokemukset on helposti yleistettävissä muihinkin päihteidenkäyttäjiin ja heidän ongelmiinsa. Työssäni päihdehuollon kentällä olen kuullut samansuuntaisia lausuntoja useasta suusta. Katukuvassa nämä sosiaaliset haitat näkyvät esimerkiksi juhlapyhinä. Suomessa on useita juhlapyhiä joiden kulttuuriin kuuluu alkoholin nauttiminen humalahakuisesti ja hauskanpidon ja juhlimisen seurauksena tulevat näkyvästi esille myös niiden tuomat haitat. Tällaisia juhlapyhiä ovat ainakin vappu, juhannus ja uusivuosi. Jouluna alkoholia käytetään perinteisesti runsaasti, mutta jouluna kulutus tapahtuu pääosin kotitalouksissa sisällä, kun taas edellä mainitut juhlat ovat ulkotiloissa tapahtuvia kansanjuhlia. ”Yleisten juhlapyhien ja lomakauden vaikutus kuukausittaisiin alkoholin myyntilukuihin on huomattava” (Mäkelä ym. 2010, 57). Joulun myyntihuipun jälkeen tilastoissa seuraavana huippuna on juhannus. Alkoholin myyntihuipuista on todettavissa yhteiskunnallisesti negatiivisia seurauksia. Esimerkiksi väkivaltarikokset ja huostaanotot perheissä ovat suurimmillaan juuri juhlapyhien aikaan. Seuraavasta kaaviosta voi nähdä kuinka kuukaudet eroavat toisistaan ja kuinka juhlapyhät vaikuttavat alkoholin tilastoituun myyntiin.

Kuvio 1. Kuukausien osuudet vähittäis- ja anniskelumyynnistä vuoden aikana myydyistä 100% alkoholista vuonna 2008

(Valvira, 2008)

Alkoholinkulutus vaihtelee jonkin verran myös alueittain, jolloin haitat ja ongelmat voivat olla myös enemmän alueellisia. Vuonna 2010 Suomessa alkoholia kulutettiin eniten Lapissa ja vähiten Ahvenanmaalla, kun kulutusta verrataan litroina henkilöä kohti. Lapissa on myös suhteellisesti paljon alkoholin terveyshaitoista kärsiviä henkilöitä verrattuna muuhun maahan.

(Valvira, 2010)

Suomalainen alkoholipolitiikka on vuosikymmenien saatossa muuttunut yhä liberaalimmaksi ja suvaitsevammaksi. Arvot ovat muovautuneet siten, että alkoholin saatavuus on parantunut kaikissa yhteiskuntaryhmissä ja yhteiskuntaluokissa samanaikaisesti kun suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan alasajo on näkyvässä oleva ilmiö. Seppänen (Seppänen 2006, 139) näkee asian niin, että alkoholin alentunut hinta ja parantunut saatavuus on tehokas tapa vaimentaa ne tyytymättömyyden ilmaukset, jotka aiheutuvat hyvinvointirakenteiden purkautumisesta. Itse ajattelen, että vaikka Seppäsen kannanotto onkin aika vahva, niin on totta että alkoholia käytetään runsaasti niissä yhteiskuntaluokissa ja -ryhmissä, joiden osallistuminen yhteiskunnalliseen keskusteluun on vähäistä.

2.3 Alkoholismi ja sen alakulttuurisuus

Alkoholismi määritellään useasti sairaudeksi, jossa elimistö tulee riippuvaiseksi alkoholin saamisesta. Alkoholismille on usein tyypillistä jatkuva ja pakonomainen alkoholinkäyttö riippumatta siitä, minkälaisia sosiaalisia tai terveydellisiä ongelmia se aiheuttaa. Sairastunut alkoholisti ei pysty enää kontrolloimaan juomansa alkoholin määrää, vaan halustaan huolimatta käyttää alkoholia haitoista huolimatta (Huttunen 2011). Jos alkoholismia ajatellaan sairautena ei siihen sinällään liity arvoja kuten esimerkiksi kohtuukäyttöön. Alkoholismi aiheuttaa kuitenkin yhteiskunnallisia ongelmia monella tasolla. Yhtenä esimerkkinä voidaan mainita terveydenhuollon kuormittaminen alkoholista johtuvilla terveysongelmilla. Yksilötasolla alkoholismi tuo mukanaan sosiaalisia ongelmia, ja jopa asunnottomuutta, ja yksilötasolla alkoholin- ja päihteidenkäyttöä voi ymmärtää myös alakulttuurina, johon liittyy omat arvonsa ja toimintamallinsa. Yksi tällainen päihteidenkäytön seurauksena syntynyt alakulttuurinen ryhmä on vaikeasti asutettavat päihteidenkäyttäjät. Vaikeasti asutettavia päihteiden käyttäjiä on aivan viime vuosina pyritty asuttamaan yhteiskunnan tuella ”asunto ensin” -periaatteen mukaisesti.

2.3.1 Vaikeasti asutettavat päihteidenkäyttäjät

” Arskakin on kuulemma kuollut. Se asui siinä yleisöväessassa Espalla aina talvisin”. Ote keskustelustani asumispalveluyksikköön asutetun henkilön kanssa, nimi muutettu. Tämä lauseen keskustelukumppanini kertoi minulle kuten kuka tahansa meistä olisi voinut kertoa omasta, tai jonkun toisen henkilön kodista, ja piti sitä samalla tavalla itsestäänselvyytenä kuin keskiverto kansalainen pitää sitä ajatusta, millainen koti on ja että meillä kaikilla on koti. Mielestäni tämä kertoo paljon siitä kuinka kauas nämä vaikeasti asutettavat päihteidenkäyttäjät ovat vieraantuneet yhteiskunnasta. Keskivertokansalainen tuskin kutsuisi talvista yöpaikkaansa yleisöväessassa ”kodiksi” tai ”asunnoksi”.

Päihteidenkäytön haitat näkyvät voimakkaina kaikessa karmeudessaan vaikeasti asutettavien päihteidenkäyttäjien keskuudessa. Vaikeasti asutettavalla päihteidenkäyttäjällä tarkoitan tässä yhteydessä Suomessa pitkäaikaisasunnotonta henkilöä, joka käyttää päihteitä, alkoholia tai muita huumaavia aineita päivittäin tai lähes päivittäin.

Asunnottomuus on tällä ryhmällä joko itse valittu elämäntapa, mikä on erittäin harvinaista, tai vaan pikemminkin seurausta pitkäaikaisesta päihteiden laajamittaisen käytön kierteestä, jonka seurauksena yhtiövastikkeet, vuokrat ynnä muut asumiskulut ovat jääneet päihteiden käytön seurauksena maksamatta ja oma asunto on menetetty. Takana voi olla avioero, työpaikan menettäminen tai muu henkilökohtainen kriisi, johon on haettu apua alkoholista tai muista päihteistä ja nämä päihteet ovat saaneet niin suuren yllöksen henkilöstä, että hän on, jos hän ei ole vielä ollut päihteidenkäyttäjää, sairastunut alkoholismiin tai alkanut käyttää muita päihteitä. Ryhmään kuuluu myös henkilöitä, joilla ei ole koskaan lapsuudenkodin jälkeen ole ollut asuntoa.

Päihteiden erittäin runsas käyttö on tyypillistä asunnottomien ryhmälle. Vanhemman ikäryhmän henkilöillä päihteiden käyttö on

selkeästi vain alkoholin käyttöä, mutta mitä nuorempaan ikäluokkaan tullaan, sitä enemmän päihteiden käyttö on niin sanottua sekakäyttöä. Sekakäyttäjät käyttävät alkoholin sijaan tai sen rinnalla huumeita, huumausaineita ja jopa liuottimia. Liuottimien käyttö on kuitenkin harvinaista. Yleisin alle 30-vuotiaiden asunnottomien käyttämä aine alkoholin lisäksi oman kokemukseni mukaan on subutex, mutta minulla ei ole asiasta tutkimustietoa.

Vaikeasti asutettavat päihteidenkäyttäjät ovat pääosin yhteiskunnasta syrjäytyneitä ja yhteiskunnan tukien ulkopuolella olevia henkilöitä. Useat ovat olleet asunnottomia vuosia ja heidän yösijoinaan on toiminut rappukäytävät, roskalaatikot, yleisövespat, metroasemat ja muut mitä mielikuvituksellisimmat tilat joissa Suomen kylmän talven aikana on lämpöä saatavissa. Parhaimmillaan yösijoina on toiminut kolmannen sektorin tai kunnan alkoholisteille tarjoama yömaja tai palvelulaitos. Työttömyys tässä ryhmässä on enemmänkin pääsääntö kuin poikkeus.

Kunnalliseen terveydenhuoltoon tai muihin sosiaalipalveluihin usean vaikeasti asutettavan päihteiden käyttäjän kontakti on ohut tai olematon. Näitä tarjolla olevia palveluja ei osata käyttää tiedollisista tai taidollisista syistä johtuen, tai niitä ei haluta käyttää, tai niitä ei pystytä käyttämään pitkäaikaisen voimakkaan päihtymyksen tai oman heikon terveydentilan vuoksi. Oman näkemykseni mukaan yleensä näiden palvelujen piiriin päädytään viimeistään vasta kun on ensin kuljettu matka ambulanssilla potilaan ominaisuudessa.

2.3.2 "Asunto ensin" -periaate

Vaikeasti asutettavien päihteiden käyttäjien asumisoloja on pyritty parantamaan perustamalla "asunto ensin" -periaatteella toimivia asumispalveluyksiköitä. Taustalla näiden asumispalveluyksiköiden perustamisessa on ollut valtioneuvoston ja kuntien poliittiset päätökset asunnottomuuden vähentämisestä Suomessa.

Asunto ensin -periaate tarkoittaa käytännössä sitä, että

asunnottomalle annetaan asunto hakemuksesta tai jopa osoitetaan mahdollisuus saada asunto välittämättä niistä tulo- luottotieto ja elämäntapakriteereistä joita perinteisillä vuokramarkkinoilla on. Asunnottomasta tulee hetkessä ”vuokralainen” ja vuokrasuhteessa noudatetaan huoneenvuokralain säädöksiä. Tällaisessa asumispalveluyksikössä työskentelee asukkaiden tukena ohjaajia, päihdetyöntekijöitä ja sosiaaliohjaajia, joiden tehtävänä on avustaa asukkaita arjen asumisessa sekä yhteiskunnan palveluiden ja tukien saavutettavuudessa sekä pyrkimyksissä päihteettömyyteen.

Tällainen ”metsästä omaan kämppään” tapa asuttaa vaikeasti asutettavia päihteidenkäyttäjiä ei ole aivan yksinkertaista. Asumisen alkaessa törmätään moneen sellaiseen ongelmaan, mitä tavallinen kansalainen ei osaisi edes kuvitella. Monikaan ei ole huolehtinut omasta päivittäisestä hygieniasta tai esimerkiksi asunnon päivittäisestä siistimisestä aikoihin, ja näitä asioita asumispalveluyksikössä joudutaan opettelemaan uudelleen asumispalveluyksikössä työskentelevien ohjaajien opastuksella. Monella on takana pitkä työttömyys ja työelämän taidot ovat hiipuneet työttömyyden pitkittyessä. Näitä työelämätaitoja asumispalveluyksikössä voi opetella työtoiminnassa. Työtoimintaan osallistuminen on vapaaehtoista ja ”työssä” voi käydä päivittäin tai muutamia päiviä viikossa sekä tehdä sen mittaista työpäivää, joka itselle alkuun tuntuu sopivalta. Työtoimintaan osallistuminen vaatii aina päihteettömyyttä, mutta asumispalveluyksiköt poikkeavat toisistaan siinä, että kaikissa ei ole päihteettömyysvaatimusta asumisen edellytyksenä vaan osassa asumispalveluyksiköitä päihteitä käytetään rajustikin.

Itse näen tällaisen päihteet sallivan asumispalveluyksikön kaksijakoisesti. On hyvä, että asunnoton saadaan asutettua, mutta jos henkilö itse ei motivoitu päihteettömyyteen, niin yleensä päihteiden käyttö jatkuu vastaavalla tasolla, mitä se oli ollut ennen asuttamista asumispalveluyksikköön ja se tuottaa, niin henkilölle itselleen kuin lähiympäristölle ongelmia. Päihteet sallivissa asumispalveluyksiköissä on oman kokemukseni mukaan väkivaltaa ja aggressiivista käyttäytymistä, joka kohdistuu niin henkilökuntaan kuin muihin asukkaisiin. Samoin päihteistä käydään kauppaa, jolloin helposti syntyy ei toivottavia velkasuh-

teita asukkaiden kesken.

Tervehtymisen ja yhteiskuntaan sopeutumisen kannalta nämä edellä mainitut haitat ovat ongelmallisia. Voi jopa sanoa, että mikään muu asunnon saannin jälkeen tällaisen päihteidenkäyttäjän elämässä ei ole muuttunut kuin se, että hän voi yhteiskunnan tuella käyttää päihteitä inhimillisissä olosuhteissa. Siihen en ota kantaa onko poliittinen päätös oikea asuttaa tällä tavalla päihteidenkäyttäjiä, mutta asunnottomuutta se totta kai vähentää ja antaa henkilölle inhimilliset olosuhteet elää ja asua. Ilmaista yhteiskunnalle tällainen asuttaminen ei ole, sillä jo pelkästään kelan ja sosiaalitoimiston perusavustukset, sekä kunnan asumispalveluyksikölle maksamat maksut ovat vuositasolla yhteenlaskettuna yli 20000 euroa henkeä kohden siihen asti, ennen kuin henkilö itse pystyy itsestään huolehtimaan ja itseään edes jonkun verran elättämään. Poliittisten päätöksentekijöiden mukaan tämä ”asunto ensin” -periaate kuitenkin vähentää kustannuksistaan huolimatta yhteiskunnan kustannuksia asunnottomien osalta.

..

3. RAITTIUDEN YSTÄVÄT R.Y.

Raittiuden Ystävät on perinteikäs ja riippumaton raittiusjärjestö, jonka tarkoituksena on tehdä ehkäisevää päihdetyötä ja sen tavoitteena on alkoholivapaampi Suomi ja raittius. Sen toiminta voidaan katsoa alkaneen jo vuonna 1853, jolloin Helsingin Seurahuoneella, nykyisellä kaupungintalolla, pidettiin kansalaiskokous raittiuskirjasten julkaisemisen rahoittamiseksi (Ahonen 2003, 11). Kokouksen seurauksena perustettiin vuonna 1860 Kohtuuden Ystävät -seura, joka muutti nimensä vuonna 1884 Raittiuden Ystäviksi ja samalla säännöt uudistettiin (Ahonen 2003, 11). Raittiuden Ystävät on yksi raittiustyölaissa (19.11.1982/828, 2§) mainituista käytännön raittiustyöstä vastaavista raittiusjärjestöistä (Kyllönen 2011, 24). Raittiusaatteensa Raittiuden Ystävät määrittelee yhdistyksen puheenjohtajan (puheenjohtajuus päättyi vuoden 2011 lopussa) Jaakko Nikulan mukaan täysraittiutena eli se ei pyri vähentämään alkoholinkäyttöä vaan ajatuksena on että alkoholia ei käytettäisi ollenkaan (Jaakko Nikula, henkilökohtainen tiedonanto 21.9.2011). Rahoituksensa Raittiuden Ystävät saa tänä päivänä pääasiassa raha-automaattiyhdistykseltä valtioneuvoston päätöksellä. (Ahonen, 2003)

Raittiuden Ystävien arvot poikkeavat oleellisesti valtaväestön arvoista. Raittiuden Ystävien perusarvo on täysraittius. Kun ajatellaan tämän päivän keskivertokansalaisen liberaalia suhtautumista alkoholiin ja sitä miten alkoholi monesti mielletään seurustelujuomaksi ja sen päivittäistäkään käyttöä ei paheksuta kunhan käyttö on ”salonkikelpoista”, niin on helppo nähdä näiden arvojen ero.

Jo vuonna 1992 Raittiuden Ystäviä arvosteltiin vanhanaikaisuudesta ja yhdistykselle ilmoitettiin että heidän valtionavustuksia tullaan leikkaamaan jos se ei pysty yhteistyöhön muiden raittiusjärjestöjen kanssa. Tällä tarkoitettiin sitä että Raittiuden Ystävät pitivät yhteistyön esteenä sitä kun monet raittiusjärjestöt olivat luopuneet henkilöjäsenedellytyksenä täysraittiudesta. Monet järjestöt olivat myös luopuneet ”raittius” sanasta järjestön nimessä ja Raittiuden Ystävät vastustivat sanan

poisjättämistä yhteistyöorganisaation nimestä. (Ahonen 2003, 360).
Tänä päivänä Raittiuden Ystävät kertoo internet -sivuillaan olevansa yhteiskunnallinen vaikuttaja, jonka tarkoitus on keskittyä ehkäisevään päihdetyöhön ja opastamaan ihmisiä terveisiin elämäntapoihin. Raittiuden Ystävät korostaa yksilöiden, perheiden, yhteisöjen ja yhteiskunnan vastuullisuutta päihdepolitiikassa. (Raittiuden Ystävät 2012).
Edelleen edellä mainitusta huolimatta Raittiuden Ystävät käyttää ”rait-tis” -sanaa sekä lehdessään ja nimessään, ja näin haluaa tuoda raittiuden esille osana yhteiskuntavaikuttamistaan.

4. RAITIS.FI -LEHTI

Raitis.fi lehti on Raittiuden Ystävien julkaisu, joka ilmestyy noin neljä kertaa vuodessa. Lehti on jäsenlehti, joka lähetetään varsinaisille henkilöjäsenille ja kannatusjäsenille joiden lisäksi lehteä lähetetään ilmaisjakeluna eri seurakuntiin, kuntien virastoihin ja sosiaali- ja terveysalan järjestöille (Kyllönen 2011, 25). Raitis.fi -lehti on tunnustuksellinen lehti, jonka sisältöä määrittää raittiusaate. Lehden levikki on ollut aiemmin jopa 8000 kappaletta, mutta nykypäivänä painoksesta riippuen noin 3000-4000 kappaletta. Lehden laajemmasta levikistä jäsenistön ulkopuolelle on keskusteltu, mutta ainaakaan tähän mennessä sellaiseen ratkaisuun ei ole vielä päädytty (Nikula, henkilökohtainen tiedonanto, 2011).

Lehti julkaistiin ensimmäisen kerran nimellä Raitis.fi vuonna 2007. Tätä ennen lehden nimi oli ollut ”Ystävien kesken”. Lehden pääkirjoituksen kirjoittaa joko yhdistyksen puheenjohtaja tai toiminnanjohtaja, joka toimii myös lehden päätoimittajana (Kyllönen 2011, 25-26). Lehti painetaan värillisenä ja ulko- ja painoasultaan se on verrannollinen tavanomaisiin aikakauslehtiin. Sen sisältöön kuuluu pääkirjoituksen lisäksi artikkeleja alkoholista, henkilökuvia, tapahtumien esittelyitä sekä omaan järjestötoimintaan liittyviä artikkeleita niin valtakunnallisen toiminnan- yhdistystoiminnan- kuin nuorisotoiminnankin osalta. Pääosin kaikki artikkelit liittyvät jollain tavalla alkoholiin ja raittiuteen.

5. RAITIS.FI -LEHDEN VASTAANOTTOTUTKIMUS

Vastaanottotutkimus on tutkimussuuntaus joka soveltaa laadullisia tutkimusmetodeja kulturalistisesta näkökulmasta. Siinä selvitetään kuluttajan suhdetta materiaaliin, tässä tapauksessa Raitis.fi -lehteen, tutkimuksessa annettujen käyttötarkoitusten ja tulkintojen kautta.

Tutkimustapaa suunnitellessamme keskustelimme Raittiuden Ystävien puheenjohtajan Jaakko Nikulan ja ohjaavan opettajan kanssa tutkimustavasta. Aluksi mietimme laajempaa lukijatutkimusta mutta koska sellainen oli lehdestä jo tehty, päädyin kaventamaan ja määrittämään tutkimukseen osallistuvia ryhmiä toisella tavalla. Vastaanottotutkimuksen totesin sopivaksi tavaksi tutkimuksen suorittamiseksi.

Vastaanottotutkimuksella on ollut tarkoitus selvittää lehdestä ainakin seuraavia asioita: Mihin luokkaan lehti sijoittuu haastateltavien mielestä, millaisena he pitivät lehden sisältöä, käsittelivätkö lehden artikkelit haastateltavia kiinnostavia asioita, antaako lehti päihteidenkäyttäjälle motivaatiota päihteettömyyteen, antaako lehti ammattilaiselle lisäinformaatioita päihteistä, antoiko lehden lukeminen lukijalle tunne-elämyksiä ja jos antoi niin minkälaisia, ja sitä mitä lehdestä puuttuu sellaista mitä lukija olisi halunnut siinä olevan. Näiden lisäksi haastattelija johdatti keskustelua haastattelun aikana esiin nousseista asioista.

Vastaanottotutkimuksen päätin suorittaa siten, että ensin annoin haastatteluryhmille luettavaksi Raitis.fi -lehtiä eri vuosilta useita kappaleita. Lehtiä oli vuodesta 2008 vuoteen 2011. Tämän jälkeen haasteltavilla oli mahdollisuus tutustua lehtiin parin viikon ajan ilman erillisiä ohjeita tai ennalta annettuja kysymyksiä. Tutustumisajan jälkeen haastattelin molemmat ryhmät erikseen ryhmähaastatteluna. Haastattelu videoitiin, mutta videoinnista käytettiin tutkimuksessa vain ääniraitaa, koska videoinnilla katsottiin saatavan parempi äänenlaatu talteen aineiston purkua varten. Haastateltavien ilmeisiin, eleisiin tai muuhun kuvallisesti ilmenevään materiaaliin ei tutkimuksessa kiinnitetty huomioita.

5.1 Tutkimusryhmät

Valitsin tutkimukseen kaksi erilaista haastateltavaa ryhmää Helsingissä sijaitsevasta vaikeasti asutettavien päihteidenkäyttäjien asumispalveluyksiköstä. Toinen ryhmä (Ryhmä 1) koostui päihteidenkäyttäjien parissa työtä tekevistä ammattilaisista. Tähän ryhmään kuului useilla eri ammattinimikkeillä toimivia henkilöitä; muun muassa sairaanhoitaja, päihdetyöntekijä, johtavassa asemassa ja asumispalveluvastaava. Toinen ryhmä (Ryhmä 2) koostui asumispalveluyksikössä asuvista työtoiminnassa mukana olevista vaikeasti asutettavista päihteidenkäyttäjistä. Tässä tapauksessa vaikeasti asutettavalla päihteiden käyttäjällä tarkoitetaan sosiaalisesti syrjäytyntä, aiemmin asunnotonta alkoholin- tai muun huumaavan aineen käyttäjää jolle päihteidenkäyttö on ollut päivittäistä tai lähes päivittäistä.

Työtoimintaan osallistuvia ryhmään valittiin sen takia, että työtoiminta kyseisessä asumispalveluyksikössä edellyttää päihteettömyyttä toiminnan aikana. Tällä haettiin sitä, että ensinnäkin luotettavan ja luontevan haastattelun aikaan saaminen onnistuu helpommin päihteettömän ryhmän kuin päihtyneen ryhmän kanssa ja toisaalta työtoiminta joka osaltaan motivoi päihteettömyyteen asetti kiinnostavan tutkimuspinnan suhteessa Raittiuden Ystävien Raitis.fi -lehden tavoitteisiin päihteettömyydestä. Vapaa-aikaa päihteettömyysvaatimus ei työtoiminnassa olevia koskenut, samoin kuin kyseisessä asumispalveluyksikössä ei ollut yleistä päihteettömyysvaatimusta. Kaikilla haastatteluun osallistuneilla toisen ryhmän (ryhmä 2) henkilöillä oli omassa hallinnassa oleva vuokra-asunto asumispalveluyksikössä.

5.2 Ryhmä 1 haastattelun tulokset

Ryhmä 1 haastateltiin torstaina 08.12.2011. Haastattelupaikkana oli sitä varten varattu neuvotteluhuone asumispalveluyksikössä. Ryhmähaastatteluun osallistui neljä haastateltavaa, joille jokaiselle erikseen oli kaksi viikkoa ennen haastattelua jaettu useita kappaleita satunnai-

sesti valittuja Raitis.fi -lehtiä vuosilta 2008-2011. Haastateltavat olivat saaneet tutustua lehtiin vapaasti ilman erikseen annettuja kysymyksiä tai aihealueita.

Haastattelun alussa kysyttiin haastateltavilta millaiseen genreen lehti heidän mielestään sijoittuu ja mitä sen sisällöstä voi sanoa. *”Se on sellainen kantaa ottava asialehti”, ”kaikissa oli painotettu joku isompi asia ja sitten oli pienempiä juttuja, mutta kaikissa mitä mä luin oli tää alkoholimainonta”*. Yleisestikin oltiin sitä mieltä että kyseessä on asialehti, joka pyrkii vaikuttamaan ja tuomaan esille raittiutta ja alkoholipoliittikkaa. *”Tässä tuodaan esille ei niin kiinnostavia asioita” ja ”tää on yhteenveto tämänhetkisestä tilanteesta”*. Haastateltavat halusivat kertoa, että lehti tuo esille sellaisia asioita jotka suuren yleisön mielestä eivät ole niin kiinnostavia, ja sen että lehti kokoaa heidän mielestään tämänhetkisen tilanteen päihteiden käytön osalta valtakunnassa ottamalla kantaa ja tuomalla esille yhdistyksen näkemyksiä asiasta. *”Raittiuden Ystävät tuo aika hyvin esille ei niin kiinnostavia muistioita, vaikka esimerkiksi päihdelinkissä on valtavasti informaatioita niin tässä on yksityiskohtaisemmin selvitetty kuin se valtava vuo nettimaailmassa että tää on kokoava enemmänkin kuin se mikä on pirstaloituna tuolla netissä.”*

Haastattelussa kysyttiin myös antaako lehti alan ammattilaiselle lisäinformaatioita ja onko informaatio lehdessä sellaista että siitä olisi apua myös päihteidenkäyttäjille. *”Kyllä nimenomaan saa , ei mulle tulis kovin montaa kertaa avattua sivua työryhmän muistiosta ja tässä on kumminkin asia on tuotu esille Raittiuden Ystävien lausuntona”*. *”Mä hahmotan Raittiuden Ystävien pitkän perinteikkään järjestötoiminnan kyllä mutta mä en ole koskaan seurannut sen vaikuttavuutta tai miten se näyttäytyy esimerkiksi politiikassa”*.

Yleisesti oltiin sitä mieltä että lehti antaa lisäinformaatioita päihdealan ammattilaisille ja todettiin, että lehteä voisi jopa ajatella tilattavan työpaikalle tiedon ylläpitämiseksi ja uusien näkökulmien esille tuomiseksi työelämän keskelle.

Päihteidenkäyttäjille ammattilaisten mielestä lehti ei välttämättä tarjoa apua tai kiinnostavaa informaatioita. Päihteiden käyttö nähdään alakulttuurisena toimintana joka ohjaa käyttäjän toimintaa. Tällöin ryhmän mukaan olisi ensin tervehdyttävä, jonka jälkeen lehti voisi olla kiinnostava tai se voisi antaa enemmän. *”Mä itse sen ajattelen kanssa sillain vaikuttavuudesta jos on tällainen piilomerkityksellinen asia ja päihteiden käyttäjät on mieltynyt kovan vahvasti siihen omaan alakulttuurilliseen elämäntyyliin niin jos sitten puhutaan raittiuden ystävien kautta myönteisenä asiana päihteistä luopumista niin se on aika vaikea asia. ”Se ei tarjoa paljoa päihteidenkäyttäjille kun ne kykene vertailemaan tällasta normaalia elämäntapaa ja sitä omaa päihteidenkäyttöön liittyvää elämäntapaa” , ”kyllä mä voisin kuvitella että näitä meidän asiakkaita jotka käyttää päihteitä ei niitä varamaan kiinnosta lukea näitä lehtiä”*. Raitis.fi -lehti nähtiin asiapitoisena lehtenä josta kiinnostuneita ovat todennäköisesti ne joiden oma elämä tai työ liittyy raittiuteen.

Negatiivisia ajatuksia lehdestä haastateltujen päihdetyön ammattilaisten keskuudessa herätti lehden ulkoasu ja raittius -sanon ilmeneminen niin lehdessä kuin julkaisevassa yhdistyksessä. Raittiuden Ystävät -nimi ja lehden nimi Raitis.fi koettiin vanhanaikaisina ja ehdottomina, jopa kulttina, ja haastateltavien yleinen käsitys oli se, että tällaiset nimet ennemminkin sulkevat lukijoita pois kuin lisäävät niitä. *”Mietin sitä voisinko minä olla tällaisessa raittiusyhdistyksessä kun otan siiderin silloin tällöin ... kannatusjäsenenä kyllä... mutta.. ” tai ”hyvä kysymys koska tota ois vielä enemmän paneutunut ja se pistää vielä enemmän pohtimaan sitä raittiuden ystävien tiettyä ehdottomuutta.. näkisen mielelläni enemmän vuoropuhelua raittiuspoliittisesti tai terveystoliittisesti kuin omia mielipiteitä pelkästään..”*. *”Sitten toi Raittiuden Ystävät.. mulle tuli mieleen että tää on joku kultti tai propagandaa mutta sitten kun luki enemmän..”*.

Haastatteluryhmän lauseista voi hyvin päätellä, että vaikka ryhmä toimii ammattilaisina päihdehuollon kentällä, sillekin tietynlainen fanaattisuus ja ”raivoraittiuden” voimakas esiintuominen oli, jollei este, niin ainakin hidaste tarttua lehteen ja tutustua siihen tarkemmin. Lehden tutustumisen jälkeen kaikki olivat sitä mieltä että artikkelit olivat pääsääntöisesti hyviä ja mielenkiintoisia.

Ulkoasu sai kovaakin kritiikkiä haastatteluryhmältä varsinkin vanhempien julkaisujen osalta. Nähtiin myös että uusimmissa vuoden 2011 lehdissä taitto ja kuva kannessa on jo ajanmukaisempaa. Samoin todettiin, että lehden ulkoasu saattaa torjuna estää tarttumisen lehteen vaikkakin sisältö on mielenkiintoista.

”Ja mitä noita lehtiä mulla oli niin itse asiassa toi kansi ei ollut kovin houkutteleva”, ”oli vähän niinkun hankala tarttua mutta sitten kun avasi sen ja alkoi lukea niitä artikkeleja niin ne oli oikeesti hyvin kirjoitettuja, selkeitä ja mielenkiintoisia”. ”Kansi ei niinkun anna informaatioita. Tässäkin on joku Suomen lippu ja mää ajattelin että mitähän itsenäisyyspäivää se... mutta tässäkin oli toi 2011 vuoden niin tää oli jo mielenkiintoisempi kun tässäkin oli näitä aiheita jo saatu, mutta noi vanhemmat ei herättäny mielenkiintoa”. ”Ihan selkeestihän on muuttunu niinkun”. ”Joo nää antaa sellaisen kuvan että ei ainakaan siinä mielessä houkuttele, ostajaa ehkä ei edes raittiudesta kiinnostunuttakaan henkilöä vaikka näitä tuolla akateemisen hyllyssä olisi ja muutenkin yhdyn muiden esittämiin mielipiteisiin”.

Asia herätti jopa niin paljon keskustelua, että eräs haastateltavista vertasi asiaa mahdollisesta kioskiostosta näin *”täähän täytyis niinku laittaa ostaessa iltasanomien väliin niinku pornolehti”*. Tällä hän tarkoitti sitä, että lehden kansi ja siinä lukeva teksti *”raitis”* saattaa aiheuttaa samanlaisia häpeäntunteita ostettaessa kuin ostettaessa miestenlehteä, ja tällaisia häpeäntunteita ihmiset ovat leimaantumisen pelossa valmiita piilottelemaan.

Lähtökohtaisesti kaikille haasteltaville lehti oli uusi kokemus ja suurin osa ei tiennyt sen olemassaolosta mitään, vaikka järjestönä Raittiuden Ystävät tunnettiin haastateltavien piirissä. Lehteä pidettiin

asiantuntevana ja artikkeleita pääosin mielenkiintoisina, mutta lehteen tarttuminen oli ammattilaisellekin vaikeaa nimen aiheuttamien ennakoasenteiden takia. Ryhmähaastattelussa vilkkainta keskustelua aiheuttivat juuri nämä negatiiviset asiat yhdistyksen ja lehden nimestä ja sanan *”raittius”* voimakkaasta esiintuomisesta.

5.3 Ryhmä 2 haastattelun tulokset

Ryhmä 2 haastateltiin tutkimukseen liittyvässä asumispalveluyksikössä keskiviikkona 23.11.2011. Haastatteluun oli lupautunut osallistumaan kuusi henkilöä, mutta haastattelutilaisuuteen paikalle saapui vain neljä henkilöä. Käydessäni työtoiminnan tiloissa pyytämässä poissaolijoita mukaan haastatteluun minulle kommentoitiin että "*lupasin mutta en taida tulla*", "*tää on propagandaa tää lehti*" ja useampi muu paikalla ollut päihteidenkäyttäjä nyökytteli kommenteille hyväksyvästi. Nämä lauseet kuvaavat hyvin ison osan päihteidenkäyttäjien asennetta haastatteluun ja tutkimukseen yleensä sekä tässä tapauksessa vielä erityisesti raittiuteen liittyvää lehteä ja yhdistystä kohtaan. Samalla havainnoin myös sen, että annettuihin lehtien lukukappaleisiin oli kuitenkin jollain tasolla tutustuttu - lehdet olivat olleet kaksi viikkoa esillä ja vapaasti luettavissa työtoiminnan tiloissa myös muille kuin tutkimus-haastatteluun lupautuneille.

Haastattelun aikana havaitsin, että haastateltavat eivät ole kovinkaan oma-aloitteisia kertomaan lehdestä kysyttäessä, vaan että haastattelutilaisuutta piti alusta alkaen johtaa tarkoilla kysymyksillä vastauksen saamiseksi. Palaan tähän pohdinta osuudessa, missä vertailen tätä asiaa ryhmä 1:stä saadun kommentin valossa.

Kysymyksiin "millainen lehti mielestäsi on?" ja "mitä sen sisällöstä voit sanoa?" sain muun muassa seuraavanlaisia vastauksia: "*montaakaan ei kiinnosta tällainen lehti*", "*varmaan se on niinkun asialehti*" ja "*pääseekö tähän vaikuttamaan?*".

Ja kun kerroin että kyseessä on tällä hetkellä vain jäsenlehti, joka on tarkoitettu pääasiassa jäsenille, minulta kysyttiin, että "*meinaaks nää että lehden laittais kioskeihin*". Vaikuttamiseen liittyvään kommenttiin sain kysymällä lisäselvitystä ja haastateltavan mielestä olisi hyvä jos lehden sisältöön voisi lukija vaikuttaa.

Tässä vaiheessa ryhmähaastattelua yksi haastateltavista päätti poistua kommentoimalla "tuli tärkeämpää".

Kysyttäessä lehden teemasta raittiudesta ja sen antamasta informaatiosta eivät haastateltavat olleet halukkaita vastaamaan mitään. Ainoastaan yksi henkilö totesi, että ”on tässä ihan hyviä juttuja”. Haastattelijalle jäi sellainen kuva, että haastateltavat eivät olleet halukkaita tai valmiita keskustelemaan raittiudesta tai alkoholismista. Lehden sisällöstä yksi haastateltavista toivoi ”totuuspohjaa”, ja tähän mielipiteeseen myös kommentoitiin ”mmm” tai ”joo” muiden haastateltavien osalta. Siihen ostaisiko haastateltava lehteä, jos sitä olisi tarjolla ostettavaksi esimerkiksi kioskeilla tuli yhtä epäröivää lukuun ottamatta kaikilta vastaus että en.

Lehden sisällöstä ei haastateltavilla ollut omaa kerrottavaa, mutta jokansikuva oli heidän mielestään luotaantyöntävä useimmissa lehdissä ja etenkin lehden nimeä ”Raitis” ja julkaisevan yhdistyksen nimeä ”Raittiuden Ystävät” oudoksuttiin ja vierastettiin ja ne koettiin vastenmielisinä, epäilyttävinä ja propakandana. Siihen antoiko lehden lukeminen lukijalle tunne-elämyksiä, vain yksi haastateltavista oli kokenut saavansa siitä tunne-elämyksiä samaistumisen kautta.

Kootusti haastattelun tuloksista ryhmä 2:ssa voi sanoa, että lehti ei kiinnostanut lukijoita ja aihealueeltaan he kokivat sen joko leimaavaksi omaan päihdeongelmaan verrattuna, jolloin heille tuli vastareaktio että ”ei kiinnosta” tai toisaalta aihealue oli heille niin etäinen että se ei kiinnostanut. Kovinta kritiikkiä sai lehden ulkoasu vanhanaikaisena ja varsinkin lehteen ja julkaisevaan yhdistykseen liittyvä nimi ”raittius”, joka selvästi nostatti haasteltavien vastareaktion.

6. VASTAANOTTOTUTKIMUKSEN YHTEENVETO JA POHDINNAT

Tässä kappaleessa kerron yhteenvedon haastattelujen analyysistä, ja peilaan sitä työn alussa esiin tuomiini teoreettisiin arvoihin ja malleihin päihteiden käytön osalta. Pohdin ja tuon esille kehittämisehdotuksia Raitis.fi –lehestä sekä mietin myös omaa ammatillista kehittymistä prosessin aikana.

Lehden sisältöä pidettiin yleisesti asiantuntevana, artikkeleita hyvinä ja mielenkiintoisina. Enemmän olisi kuitenkin kaivattu vuoropuhelua muiden toimijoiden kanssa kuin pelkästään Raittiuden Ystävien omia lausuntoja ja mielipiteitä. Tästä syystä lehti koettiin oman raittiuteen liittyvän alaluokan asialehdeksi ja se herätti molemmissa haastateltavissa ryhmissä myöskin torjuvia ja negatiivisia ajatuksia. Tätä mielestäni selittää tänä päivänä suomalaisessa yhteiskunnassa vallalla oleva liberaali alkoholipolitiikka. Alkoholi on kansalaisille tuttu aine ja monilla sen nauttiminen kohtuudella kuuluu päivittäiseen elämäntapaan. Raittiuden Ystävien valtakulttuurista poikkeava arvomaailma ja täysraittiuden ihannointi korostaa vastakkainasettelua haastateltavien arvomaailmojen kanssa.

Hyvänä lehdessä nähtiin asioihin perehtyminen ja sitä kautta syvällisemmän tiedon jakaminen raittiudesta ja siihen liittyvistä asioista kuten esimerkiksi alkoholipolitiikkaan ja ihmisiin vaikuttaminen. Alkoholin kohtuukäyttäjät ja jopa alkoholisti hyväksyy sen että alkoholin haittoja tuodaan esille ja niistä keskustellaan.

Haastattelujen tuloksena voi sanoa, että lehti ei lähtökohtaisesti sovi päihteidenkäyttäjille raittiuteen voimaannuttavana lehtenä. Päihteidenkäyttäjät nähtiin ammattilaisten silmissä alakulttuurisena ryhmänä, joka ei pysty ennen tervehtymisen alkamista ottamaan vastaa sellaista informaatioita mitä lehdessä oli tarjolla. Tämä oli myös selvästi nähtävissä päihteidenkäyttäjien haastatteluryhmän vastaanotossa lehteä kohtaan haastattelun aikana. Tämä ei sinänsä ole kovinkaan kummallista vaan ennemminkin odotettavaa, jos asiaa peilataan esimerkiksi si-

tä kautta, että jo valtioneuvosto otti kantaa -90-luvulla yhdistyksen vanhanaikaisuuteen suhteessa päihteiden käyttöön ja päihteidenkäyttäjien suhde alkoholiin on aivan päinvastainen kuin Raittiuden Ystäväillä.

Kaikkein päällimmäiseksi tulokseksi haastatteluista nousi siis se, kuten asiasta on aiemminkin todettu, että sekä yhdistys että sen julkaisema lehti koettiin vanhanaikaiseksi ja yhteen asiaan takertuneeksi. Yhteiskunta koettiin liberaalimmaksi kuin itse lehti ja se aiheutti lukijoissa vastareaktioita.. Alkoholin haittoihin ja alkoholipolitiikkaan vaikuttamista pidettiin kuitenkin hyvänä asiana ja alan ammattilaisista koostuva ryhmä piti sisältöä ja artikkeleita pääosin hyvinä ja mielenkiintoisina. kukaan heistä ei ollut kuitenkaan kuullut lehdestä aiemmin, vaikka järjestönä Raittiuden Ystävät tunnettiin. Tämän selittää pääosin se että kyseessä on jäsenlehti, jota ei ole ulkopuolelle kovinkaan paljoa markkinoitu. Toisaalta taas Raittiuden Ystävät kertoo jakavansa joitakin ilmaisnumeroita ammatillisiin ja sosiaalisiin päihdehuollon yksiköihin ja oletettavasti sitä on ainakin joillekin haasteltaville ollut tarjolla heidän tietämättään tai sitten tutkimuksessakin esiin tullut nimen aiheuttava vastareaktio on estänyt alan haastateltavia tarttumasta lehteen ja näin hän ei ole sitä huomionut.

Päihteidenkäyttäjistä koostuva ryhmä suhtautui lehteen pääosin propagandana ja lehden vastaanotto millään tasolla oli suurelle osalle heistä vaikeaa. Tätä alan ammattilaisista koostuva ryhmä selitti siten, että päihteidenkäyttäjän on vaikea tarttua ja ymmärtää tavalliseen elämään kuuluvia asioita koska he elävät vahvasti omassa alakulttuurisessa maailmassaan.

Parhaana kehittämissideana lehdelle näkisin lehden nimeen huomion kiinnittämisen sekä ajanmukaisesta ulkoasusta huolehtimisen. Samoin lehdessä voisi olla enemmän vuoropuhelua yhteiskunnan muiden toimijoiden kanssa kuin pelkkää, lukijoiden välillä jopa julistamiseksi kokemaa, Raittiuden Ystävien raittiusteemaa. Se ei ole yllättävää, että päihteidenkäyttäjä torjuu lehden, mutta se että päihdehuollon ammattilainen kokee torjuntareaktiota lehteä katsoessaan ja sitä lukiessaan on

mielestäni huomioitava asia, jos haluaa lehteä saada luettavaksi muillekin kuin raittiuteen sitoutuneille henkilöille.

Näiden tekemieni haastattelujen valossa näyttää siltä, että lehteä tuskin kannattaa tarjota suurelle yleisölle, mutta halutessaan Raittiuden Ystävät voisivat kehittää lehteään siten että päihdehuollon ammattilaiset kiinnostuisivat siitä enemmän esimerkiksi ammattilehden kaltaisena lehtenä, jolla he voisivat ylläpitää ammattitietoutta ja saada lisäinformaatioita ammatillisuuteen toisenlaisesta näkökulmasta.

Tällöinkin Raittiuden Ystävien tulisi ottaa huomioon oman arvomaailmansa lisäksi yhteiskunnassa vallitseva yleinen arvokeskustelu suhteessa alkoholiin ja päihteisiin yleensä.

Omaa ammatillista kasvua prosessin aikana suhteessa päihdehuollon kenttään en suuresti havainnut. Esille tulleet asiat olivat tuttuja jo ennalta ja tutkimus oli luonteeltaan sellainen että ammatillisen kasvun mahdollisuudet olivat rajalliset. Tärkeää oppimista oli mielestäni kuitenkin se, että tällaista tutkimusta tehdessä oppii lukemaan ja havainnoimaan työpöydälle tulevaisuudessa tulevia tutkimuksia tai vastaavia aineistoja kriittisellä tavalla. Esimerkiksi sitä kuka tutkimuksen on tehnyt, kuka sen on tilannut ja mistä lähtökohdista tutkimukseen on lähdetty ja mitä sillä todennäköisesti haetaan. Tällaisen tiedon erottaminen on mielestäni tärkeää, jotta pystyy asettamaan tutkimuksen ja tutkimustuloksen niille sopiviin raameihin ja antamaan niille oikean merkityksen.

LÄHTEET:

Ahonen, Jukka 2003. Raittiuden voima, Raittiuden Ystävät 1853-2003. Helsinki: Otava.

Huttunen, Matti 2011. Alkoholiriippuvuus (Alkoholismi) -artikkeli. Lääkärikirja Duodecim. Terveyskirjasto. Viitattu 24.02.2012.
http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk00196

Kyllönen, Marjo 2011. Raittiuden Ystävien Raitis.fi -lehden lukijatutkimus, Diak Etelä, Järvenpää.

Kilpiö, Kaarina; Kuusi, Hanna & Peltonen Matti 2006. Alkoholien vuosisata -suomalaisten alkoholiolojen käännteitä 1900-luvulla. Helsinki: Suomen kirjallisuuden seura.

Kuisma, Risto. Takaisin terve elämä 1995. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Mäkelä, Pia; Mustonen, Heli & Tigerstedt, Christoffer 2010. Suomi juo. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.

Mäkelä, Pia & Österberg, Esa 2009. Alkoholinkäyttö Suomessa. Päihdelinkki, A-Klinikkasäätiön verkkojulkaisu. Viitattu 28.01.2012
<http://www.paihdelinkki.fi/Tietoiskut/111-alkoholinkaytto-suomessa>

Nikula, Jaakko 2011. Puheenjohtaja, Raittiuden Ystävät, Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 21.9.2011, julkaisematon lähde.

Puohiniemi, Martti 1993. Suomalaisten arvot ja tulevaisuus. Analyysi väestön ja vaikuttajien näkemyksistä. Helsinki; Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 1993/5.

Raittiuden Ystävät i.a. Lainattu 12.03.2012.
<http://raittiudenystavat.fi/raittiudenystavat/esittely>

Raittiustyölaki 1982/828, 19.11.1982. Viitattu 07.01.2011

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1982/>

Ryhmähaastattelut 23.11.2011 ja 08.12.2011, julkaisematon lähde.

Helsinki 2011

Seppänen, Juhani 2006. Selvästi juovuksissa. Helsinki; Otava.

Suomalaisen juomatavan "salaisuus" -puheenvuoroja suomalaisesta elämäntavasta, kokoamateos 1992. Jyväskylä; Marli

Valvira, vuositilastot. Valvira 2010. Lainattu 26.01.2012

http://www.valvira.fi/ohjaus_ja_valvonta/alkoholi/tilastot/vuosi_2010

Winter, Torsten 2004. Nuorten raittius ja siihen vaikuttavat tekijät. Helsinki; Kansanterveystieteen julkaisuja M 182:2004.